

Mia Bašić, studentica
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**USTAVI I DEMOKRACIJA - Strani utjecaji i domaći odgovori;
(Ur. prof. dr. sc. Arsen Bačić), Hrvatska akademija znanosti i
umjetnosti, Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i
vladavinu prava, Zagreb 2012., str. 330**

Iako je od raspada Jugoslavije prošlo tek nešto više od dvadeset godina, zemlje bivše države ostvarile su znatne pomake u svojim novim državnim porecima. Posebno zanimljiva tema u stvaranju novih državnih poredaka svakako je tema stvaranja novih ustava, te odnosa između ustava i demokracije. Tko su bili uzori ovim postkomunističkim zemljama u tranziciji pri stvaranju njihovih ustava i apsolutno novoga državnog poretka? Dokle su stigli nacionalni ustavi postjugoslavenskog razdoblja? Potreba za raspravom o stranim utjecajima i domaćim odgovorima na planu ustavotvorstva nametnula se kao iznimno značajna za spoznaju o nacionalnom ustavu i ustavnom pravu. Kao dio globalnog trenda istraživanja procesa migracije ustavnih ideja bilježimo i kod nas jednu recentnu i zanimljivu publikaciju na tom području.

Naime, početkom prosinca 2011. godine u palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu održan je Okrugli stol u organizaciji akademijinog Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava. Naslovna tema ovog, 16. po redu, okruglog stola jest „Ustavi i demokracija: strani utjecaji i domaći odgovori“ povodom kojeg je izašla i 16. knjiga istoimenog naziva, u sklopu nakladničkog niza „Modernizacija prava“, a koju je uredio prof. dr. sc. Arsen Bačić, član suradnik HAZU. Knjiga započinje kratkim predgovorom urednika i otvaranjem okruglog stola (str. 7.- 15.). Knjiga na početku sadrži uvodna izlaganja radova nekih od sudionika iz Srbije, BiH, Slovenije i Hrvatske, dok je nastavak rezerviran za druge priloge i raspravu koja je potom održana.

Prvo izlaganje jest rad „Ustavotvorstvo i suvremene migracije ustavnih ideja: strani utjecaji i domaći odgovori“ (str. 19.- 41.), autora A. Bačića sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Pisac tvrdi da su u ustavotvorstvu novih demokracija istaknutu ulogu imali strani ustavi kao modeli i strani stručnjaci koji su pripadali uglavnom angloameričkom svijetu. Pojašnjavajući pojmove iz arsenala komparativnog ustavnog prava (ustavna posudba, migracija, konvergencija ustavnih ideja itd.) autor nas uvodi u problematiku ustavnih ideja, stvaranja i tumačenja novih ustava i uopće pravnih pravila iz jedne zemlje u drugu. Prof. Bačić zaključuje da se totalitet ustavotvornog procesa u povijesnom i analitičkom smislu može tek naizgled usmjeravati prema potrebi da se ustav izgradi kao „cjeloviti prijedlog imun od greške“ što znači da otvorenost hrvatskog ustavotvornog iskustva prema migraciji ustavnih ideja pokazuje da je funkcija „uvezenih“ ustavnih institucija i doktrina ali i samog (re)konstruiranog ustava

uvelike ovisila o političkim stajalištima onih koji prisvajaju, potiču, podržavaju import određenih ideja, te koji naposljetku i sudjeluju u njihovom ostvarivanju.

„Ustav Srbije i ustavnost- povratak evropskom ustavnom obrascu“, naslov je drugog rada ove knjige (str. 43.- 60.) i pripada prof. dr. sc. Oliveri Vučić sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Prof. Vučić na početku svoga izlaganja daje kratak uvid u ustavnu prošlost Srbije i početak ugledanja na europske uzore i nastavlja prikazom Ustava Republike Srbije iz 1990. godine. Autorica ističe da je ustav iz 1990. bio suštinska prekretnica koja je označila povratak konstitucionalnim uzorima. Kraj izlaganja prof. Vučić posvetila je ustavnoj sadašnjosti odnosno Ustavu Srbije iz 2006. godine naglašavajući pritom da je novi ustav unio najviše promjena u ustavnom sudstvu.

Treći rad nosi naslov „O ustavnoj demokraciji u deset točaka“ (str. 61.- 66.) i autorski je rad prof. dr. sc. Cirila Ribičića sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Ljubljani. Prof. Ribičić svoje izlaganje započeo je vlastitom definicijom ustavne demokracije tvrdeći da je to jedno „uređenje u kojemu su osnovne ljudske vrijednosti i osnovna ljudska prava zaštićena i pred većinom u parlamentu i pred većinskom voljom naroda, izraženom na referendumu“. Kroz široku prizmu zanimljivih primjera iz prakse Ustavnog suda Slovenije, prof. Ribičić ističe važnost tog suda u zaštiti ljudskih prava i sloboda zalažući se za pozitivni aktivizam Ustavnog suda u vidu tih istih prava i sloboda. Kao pozitivne nove elemente suvremene prakse europskih ustavnih sudova koji pridonose razvoju ustavne demokracije, autor navodi sljedeće: široko tumačenje vlastite nadležnosti u sporovima u kojima se radi o zaštiti ljudskih prava i sloboda; široko interpretiranje procesnih mogućnosti kada je pred ustavnim sudom neko značajno sistemsko pitanje vezano za osnovne ustavne vrijednosti i slobode, i na kraju; mogućnost stupnjevanja sankcija prema državnim organima koji ne poštuju ustavna ograničenja svog djelovanja.

Prof. dr. sc. Ljubomir Zovko, sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, autor je četvrtog rada naslovljenog „Bosna i Hercegovina, ustavi i demokracija, strani utjecaji i domaći organi“ (str. 67.- 70.). U svom kratkom izlaganju prof. Zovko daje povijesnu analizu ustavnosti Bosne i Hercegovine, stanja demokracije, ljudskih prava i međunacionalnih odnosa. Priznajući poteškoće u suradnji triju naroda u BiH, prof. Zovko jasno naglašava hitnu potrebu za ustavnom reformom.

„Teorija o ustavnopravnom inženjerstvu i njezin utjecaj na izgradnju demokratskih ustavnopravnih institucija Republike Hrvatske“ (str. 71.- 102.) rad je prof. dr. sc. Branka Smerdela sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prof. Smerdel svoj rad započinje utvrđivanjem značenja i smisla koncepta ustavnog inženjerstva i nastavlja ustavom kao strateškim planom razvoja pravnog sustava. Autor tvrdi da je došlo vrijeme uvođenja reda u pravni sustav pri čemu se kao uvjet nameće relativna stabilnost pravnih pravila i njihova svakodnevna primjena. Prof. Smerdel inzistira na ideji da je u Hrvatskoj na prvom mjestu potrebno upozoriti kako konsolidacija i stabilizacija pravnog sustava neće biti moguća bez bitne promjene odnosa prema Ustavu i ustavnom pravu, što znači obnavljanje ideje o ustavnostvornom inženjerstvu u njezinom originalnom obliku gdje se ustav shvaća

kao strateški plan razvoja.

Nakon uvodnih izlaganja uslijedila je opširna rasprava sudionika skupa (str. 105.- 322.). Zbog ograničenosti prostora ovog prikaza ovdje navodimo samo imena sudionika. To su redom: Nedim Ademović, prof. dr. sc. Zvonimir Lauc, prof. dr. sc. Siniša Rodin, prof. dr. sc. Robert Podolnjak, prof. dr. sc. Biljana Kostadinov, prof. dr. sc. Stipe Ivanda, prof. dr. sc. Sanja Barić, doc. dr. sc. Anita Blagojević, doc. dr. sc. Đorđe Gardašević i doc. dr. sc. Ivica Lučić. Okrugli stol zaključili su prigodnim riječima prof. dr. sc. Arsen Bačić, urednik knjige i akademik Jakša Barbić, glavni urednik ove zapažene serije knjiga Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Na kraju istaknimo sljedeće. Ako je evidentno iz rasprava na skupu da su se nove demokracije otvarale “iskustvu, tradicijama i institucijama stranih i iskusnih europskih i angloameričkih demokracija”, zaista je bilo krajnje vrijeme da se nakon dvadesetak godina zapita o tome koliko se je doista napredovalo u koncipiranju i ostvarivanju ustava koji odgovara vremenu i njemu primjerenom vladavinskom procesu? Kakve su akcije tome prethodile i koje su reakcije sada aktualne? Rezultat skupa su određeni “domaći odgovori” koji nam ukratko još jednom pokazuju koliko je u domeni politike i prava svaka politika srljanja “grlom u jagode” rizična i neizvjesna. Ali i to da se događaji i rezultati na planu ustavnosti ne vrednuju pukom “modernošću” i kvantitetom pravnih propisa već njihovim ostvarivanjem i mjerom dobrobiti za pojedinca i narod.